

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ТА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД,

Плис О.С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
oksanaplys83@gmail.com*

Не зважаючи на стрімкий науково-технічний прогрес як у всьому світі, так і в Україні чисельність дітей, які потребують додаткової соціальної допомоги, особливих освітніх умов, не зменшується. Особливо тема інклюзивної освіти набуває актуальності в сучасних умовах, коли не перший рік Україна перебуває в умовах воєнного стану.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу. Також вона передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

У 2015р. Україна ратифікувала основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Так в статті 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб та можливостей [1].

Вивчення світового досвіду реабілітації дітей з вадами фізичного чи розумового розвитку доводить, що реалізація їхнього права на освіту та максимальний розвиток здібностей набуває особливого значення для повноцінної життєдіяльності таких дітей і загалом для благополуччя суспільства. Але не можна просто скопіювати досвід інших країн в провадженні інклюзивної освіти, оскільки кожна країна має різні економічні, етнографічні умови та різний менталітет.

На думку В. Панка, для вирішення цієї проблеми потрібні неупереджені підходи. Реформується освіта, яка стає дедалі мобільнішою, відкритішою до світового досвіду й переосмислення власного. Тому все більш нагальною сьогодні стає проблема правильного вибору форми навчання дітей з особливими освітніми потребами (спеціальна школа-інтернат, інтегрована, інклюзивна, індивідуальна форми) і підвищення рівня професійної компетентності педагога щодо роботи з дітьми даної категорії [7].

У 2017-2018 роках внесені зміни до законодавства про освіту щодо особливостей доступу людей з особливими освітніми потребами до освітніх послуг [2]. Зокрема, закріплене право здобувати освіту в усіх навчальних закладах та передбачено можливість запровадження дистанційної та індивідуальної форм навчання, отримання психолого-педагогічної та корекційної допомоги, створення інклюзивних та спеціальних груп (класів) у загальноосвітніх навчальних закладах та «прилаштування» загальноосвітніх шкіл і класів під їхні потреби. Інклюзивне навчання визнано одним з пріоритетів розвитку української держави.

Практичний досвід свідчить, що ефективне інтегрування можливе лише за умов постійного удосконалення систем загальної і спеціальної освіти. Широке запровадження інклюзивної освіти має здійснюватися поступово, у міру підготовки кваліфікованих кадрів і зміни ставлення суспільства до дітей означеної категорії. Для забезпечення рівних можливостей доступу до якісної освіти інклюзивні навчальні заклади повинні адаптувати програми і плани, форми і методи навчання та ресурси до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасна модель інклюзивної освіти – це надання допомоги всім дітям, які мають особливості психофізичного розвитку.

Під цю модель підпадають такі категорії: діти соціально вразливих груп; діти з особливостями психофізичного розвитку: з порушеннями слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом); з порушеннями зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором); з порушеннями інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку); з мовленнєвими порушеннями; з порушеннями опорно-рухового апарату; зі складною структурою порушень (розумово відсталі сліпі чи глухі; сліпоглухонімі та ін.); з емоційно-вольовими порушеннями та діти з аутизмом [5].

Інклюзивний підхід в освіті спрямований сформувати педагогічну свідомість учителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які заважають сприймати дитину з особливими освітніми потребами повноцінним учасником суспільства.

Поширення практики інклюзивного підходу передбачає такі кроки:

- узгодження чіткої та цілеспрямованої інклюзивної політики з відповідними фінансовими ресурсами;
- ефективні зусилля щодо інформування громадськості з метою подолання упереджень і формування позитивних поглядів;
- здійснення широкої програми орієнтації та підготовки персоналу, організації необхідних додаткових спеціальних послуг;
- зміни в усіх аспектах шкільного навчання: у навчанні педагогів та іншого шкільного персоналу, у навчальних планах, приміщеннях, організації навчального процесу, в оцінці, залученні фахівців, цінностях школи й діяльності, що виходить за межі навчального плану [6].

Незважаючи на численні зміни у законодавчих і нормативно-правових актах ступінь реальної поширеності інклюзивної освіти в Україні ще доволі низька [3]. Процес значною мірою гальмується через неготовність більшості навчальних закладів інших ланок освіти прийняти учнів з особливими освітніми потребами. Йдеться, насамперед, про відсутність у навчальних закладах архітектурної доступності, брак сучасного корекційно-реабілітаційного обладнання, невизначеність із заробітною платою корекційних педагогів, недостатню кількість спеціальних автобусів, пристосованих для перевезення учнів з фізичними обмеженнями тощо. Має місце ситуація, коли законодавство зобов'язує навчальні заклади створити інклюзивні умови, проте не дає жодних дієвих інструментів/допомоги/фінансування для виконання таких вимог.

Отже, для України, яка перебуває у стадії активної війни з агресором, проблема інклюзивності та безбар'єрності є одним із пріоритетних напрямків соціальної політики. За останні 10 років кількість людей з інвалідністю збільшилась в рази і питання їх соціалізації, в тому ж числі через підвищення професійного рівня та переорієнтацію, є надзвичайно актуальним. Саме тому держава має активно здійснювати кроки щодо впровадження інклюзивних практик в навчальний процес.

Література:

1. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї. Закон України від 16 грудня 2009 року № 1767-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17>
2. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 23 травня 2017 року № 2053-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2053-19>
3. Інклюзивне навчання. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
4. Гладуш В.А. Інклюзивний освітній процес і волонтерство: досвід співпраці / В.А. Гладуш // Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. – 2014.

5. Гладуш В.А. Інклюзивний освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи / В.А. Гладуш // Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. – 2014.

6. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і практика: монографія / І. Б. Кузава. – Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013.

7. Панок В. Г. Інклюзивна освіта та завдання діяльності психологічної служби / В. Г. Панок / Мультидисциплінарний підхід як методологічна основа інклюзивного навчання. – Д. : «Свідлер А.Л», 2012.

ДО ПРОБЛЕМИ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ МІСТ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ (НА ПРИКЛАДІ М. ТЕРНОПОЛЯ)

Синоруб Г.П.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
sunoryb@ukr.net*

Йордан Г. М.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
j_jrdan@ukr.net*

У час сучасної російсько-української війни з'являються нові виклики, адже руйнування інфраструктури, а, відповідно, обмеження у доступі до освітніх, медичних інституцій вимагає розв'язання глобальних питань, пов'язаних із реалізацією потенціалу громадян України. Доступність індивідуальних потреб кожного та спільна відповідальність – це про безбар'єрність. Зрештою, ми всі хочемо жити в зручних містах, де користування громадським транспортом стає нормою, а не проблемою. Кожен заслуговує на те, щоб почуватися комфортно на робочому місці, мати можливість повноцінно працювати та всесторонньо реалізовувати себе. Послуги, які ми отримуємо в різних громадських структурах повинні бути доступні всім без винятку.

Національна стратегія безбар'єрності ініційована першою леді – Оленою Зеленською на виконання Указу Президента України та затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. Стратегія розрахована до 2030 року і передбачає усунення бар'єрів у шести основних напрямках [1]:

- фізичному, що включає розроблення єдиних архітектурних стандартів – фізичної доступності для всіх людей, зокрема для маломобільних груп населення (люди з інвалідністю, люди старшого віку, батьки з маленькими дітьми тощо);

- інформаційному, за яким люди, незалежно від своєї мобільності, функціональних порушень чи комунікативних можливостей, зможуть отримувати доступ до інформації та користуватись у своїй діяльності усіма необхідними технологіями;

- соціально-громадянському, який передбачає створення рівних можливостей для активної участі людей у громадському житті. За такого підходу кожна людина має можливість вільного самовираження, що посилюватиме й розвиватиме суспільство;

- цифровому, що забезпечує доступ усіх соціальних груп до наявних послуг в онлайн-середовищі;

- економічному, що полягає у можливості працевлаштування й захисті від дискримінації, а також отриманні фінансових та інших ресурсів для здійснення підприємницької діяльності;

- освітньому, який гарантує вільний доступ особистості до якісної освіти впродовж життя.